Sledovanie dostalo stop. Remišová posadnutá špicľovaním obviňuje Ústavný súd

- CZ24 News | 15. května 2020

SLOVENSKO: Po opozičnej kritike zákona na plošné sledovanie občanov pochybnosti o zákonnosti tohto nástroja na boj proti pandémii COVID-19 potvrdil aj Ústavný súd.

Podľa neho niektoré ustanovenia zákona o elektronických komunikáciách vytvárajú systém plošného zberu osobných údajov a rozhodol preto o pozastavení jeho účinnosti. Podpredsedníčka vlády pre informatizáciu Veronika Remišová tvrdí, že Ústavný súd informoval zavádzajúcim spôsobom. Aj odborníci však jej slová spochybňujú.

Ústavný súd prijal na ďalšie konanie návrh skupiny poslancov opozičného Smeru, týkajúci sa súladu zákona o elektronických komunikáciách s ústavou, informoval v stredu predseda Ústavného súdu Ivan Fiačan. Rozhodol zároveň o pozastavení účinnosti tých ustanovení zákona, ktoré boli príliš neurčité, alebo neposkytovali dostatočné záruky proti možnému zneužitiu osobných údajov orgánmi štátnej moci.

„V praxi tieto ustanovenia vytvárajú systém plošného zberu údajov telekomunikačnými operátormi, ktoré majú byť na základe žiadosti v konkrétnych prípadoch následne sprístupňované Úradu verejného zdravotníctva," uvádza Ústavný súd v odôvodnení svojho rozhodnutia.

Ústavný súd si je vedomý, že prebiehajúca pandémia si vyžaduje nasadenie rýchlych a inovatívnych riešení na ochranu života a zdravia obyvateľov. „Zároveň však musí zabezpečiť, aby vplyvom rýchlosti realizácie zmien počas tohto obdobia nedošlo k nezamýšľanej erózii právneho štátu," pripomína najvyššia súdna inštitúcia v krajine.

Časť pozastavenej právnej úpravy nebola podľa Ústavného súdu dostatočne určitá, pretože umožňovala štátnej moci spracúvať osobné údaje bez toho, aby bol jednoznačne vymedzený účel takého spracúvania a spôsoby nakladania s osobnými údajmi. „Bol síce zrejmý jej účel, avšak chýbali nevyhnutné garancie proti prípadnému zneužitiu spracúvaných osobných údajov," vysvetľuje Ústavný súd.

Predstavitelia strany Smer už po predstavení „špicľovacieho zákona" návrhu vyčítali, že jednotlivé ustanovenia porušujú právo na ochranu súkromia a právo na ochranu osobných údajov. Rozhodnutie Ústavného súdu preto označili za zatiaľ najvýraznejší úspech opozičnej politiky Smeru.

Remišová viní Ústavný súd

Vláda zodpovednosť za možné zneužitie osobných údajov odmieta prijať. Premiér Igor Matovič (OĽaNO) v reakcii na rozhodnutie Ústavného súdu odkázal na stanovisko Remišovej, ktorá zákon pripravovala. Jej vyjadrenie je podľa Matoviča veľmi kompetentné.

Tá však svoju reakciu zúžila najmä na výčitky voči strane Smer. „Keď sa doslova špicľovali občania a novinári, strane Smer to vôbec nevadilo. Keď sme však išli riešiť karanténu pod hrozbou tisíciek mŕtvych, Smer nám kládol polená pod nohy," povedala Remišová včera.

Neostalo však len pri Smere a Remišová dokonca obvinila aj Ústavný súd. „Rozhodnutie Ústavného súdu musíme rešpektovať. Mrzí nás však, že Ústavný súd verejnosť informuje zavádzajúcim

spôsobom, keď tvrdí, že zákon na boj proti koronavírusu „vytvára systém plošného zberu údajov telekomunikačnými operátormi“. V skutočnosti však operátori prevádzkové a lokalizačné údaje zbierajú aj dnes a ich anonymizovanú formu bežne využívajú pri komerčnej činnosti mnohé iné spoločnosti,“ tvrdí Remišová.

Ministerka spravodlivosti Mária Kolíková (Za ľudí) pred kritikou Ústavného súdu uprednostnila zmenu pochybných častí zákona, ktoré už vláda prijala. „Čo považujem za významné, je, že vládou prešiel návrh na zmenu sčasti pozastaveného zákona tak, že sa vkladá podmienka dobrovoľného súhlasu ľudí, ktorých údaje sú zbierané a spracovávané. Len čo prejde táto právna úprava parlamentom, spor na Ústavnom súde bude irelevantný,“ myslí si Kolíková.

Trasovanie ľudí však napokon potrebné možno ani nebude. „Toto technické riešenie bolo zamerané na trasovanie potenciálne infikovaných ľudí, ale keďže momentálne máme malý počet nakazených, nie je to aktuálne,“ dodala Remišová.

Čo podľa Ústavného súdu zákonu chýbalo:

- ustanovenia **o kvalitnom nezávislom dohľade**, ktorý by kontroloval spracúvanie osobných údajov štátnou mocou
- ustanovenia **o zabezpečení mimoriadne vysokej úrovne a ochrany** pri samotnom spracúvaní osobných údajov
- jednoznačné **časovo podmienené zničenie osobných údajov** po dosiahnutí účelu ich spracúvania
- ustanovenia **o informovaní jednotlivca**, ktorého osobné údaje by mohli byť spracúvané

S Remišovou nesúhlasí ani Truban

Odborníci jej však za pravdu rozhodne nedávajú. Výčitky voči zákonu, ktorý Remišová vytrvalo obhajuje, len tri dni po ich spoločnom stretnutí verejne komunikoval aj niekdajší predseda Progresívneho Slovenska Michal Truban.

„Žiaľ, to pre mňa nie je celkom prekvapenie. Teraz je dôležité legislatívne a technické riešenie zladiť s ústavou a nájsť rovnováhu medzi úžitkom trasovania a zásahom do súkromia,“ odkázal Truban na sociálnej sieti.

Rovnováha medzi trasovaním a narušením súkromia sa podľa Trubana dá dosiahnuť dvoma spôsobmi, prípadne ich rozumnou kombináciou. „Prvým, asi rýchlejším, je upraviť legislatívu tak, ako k tomu navádza Ústavný súd. Zaviesť do zákona a trasovania viac obmedzení, kontroly, poistiek a protiváh. Tomu, samozrejme, prispôsobiť aj reálny výkon trasovania na Úrad verejného zdravotníctva,“ radí Truban.

Zároveň však odporúča sledovať najlepšie vzory zo zahraničia a do pozornosti dal stanovisko viac ako troch stoviek vedcov a IT expertov, ktorí v dokumente Contact Tracing Joint Statement zhrnuli základné princípy, ktoré by malo trasovanie korony rešpektovať ako minimálny štandard.

„Myslím, že rešpektovať tieto jednoduché zásady v slovenskom kontexte je aj možné aj vhodné. Druhým a podľa mňa lepším riešením je namiesto trasovania pomocou lokalizačných metadát od operátorov využívať decentralizované trasovanie pomocou Bluetooth. Na takéto technické riešenie sú v EU už vyvinuté a dostupné protokoly, ktorých aplikácia je určite možná v rozumnom čase.
A hlavne, pri tomto druhom pokuse by už určite bolo lepšie nič neuponáhľať,“ radí Truban.

Vládny návrh zákona o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 schválila Národná rada 25. marca. Cieľom zákona mala byť identifikácia chorých a ochrana potencionálne nakazených, nie sledovanie ľudí. Skupina 34 poslancov za stranu Smer zastúpená exministrom vnútra a advokátom Robertom Kaliňákom (Smer) podala 14. apríla návrh na začatie konania pred Ústavným súdom o tomto zákone a požiadala o okamžité pozastavenie účinnosti tohto zákona.

Odborníci: Vývoj sledovacích aplikácií je scestný a zbytočný

Jedným z vedcov, ktorý je podpísaný pod iniciatívou Contact Tracing Joint Statement, je aj kybernetik a robotik Tomáš Krajník z Českého vysokého učení technického v Prahe. „Mne ten návrh príde ako z knihy Georga Orwela 1984. Je to temná vízia totalitných krajín. Je to nekompetentný návrh postavený na nereálnych očakávaniach. Treba tiež pamätať na reakciu ľudí. Veď si radšej nechajú telefóny doma. Spomeňme si tiež na ochranu údajov, veď zhruba pred mesiacom na Slovensku unikli údaje nakazených ako adresy, vek, pohlavie. Malo by byť na zodpovednosti človeka, aby povedal, s kým sa stretol a mohol ho ohroziť. Podáva sa to tak, že ľuďom to pomôže si spomenúť. Veď to je ako z príručky ŠTB," zdôraznil kybernetik Krajník.

Najlepšie je podľa Krajníka dáta vôbec nezbierať a zamerať sa na to, že ľudia nie sú malé deti. „Jediný dlhodobý nástroj proti COVID-19 aj iným podobným chorobám je sociálny odstup. Dôležitá je preto najmä prevencia. Mali by sme poskytovať ľuďom dáta, na základe ktorých sa budú rozhodovať, kam a kedy pôjdu. Je to nepochybne účinnejšie ako sledovanie dát. Už sú vyvinuté viaceré úspešné aplikácie, napríklad FreMen Contra COVID alebo Flockerty, kde môže človek dobrovoľne a anonymne informovať o hustote ľudí na konkrétnom mieste, v supermarkete, na námestí alebo v parku. Človek si tak môže naplánovať, kedy sa tam vyberie a vyhnúť sa špičkám," uzatvára kybernetik.

Rozhodnutie Ústavného súdu privítal aj odborník na ochranu osobných údajov Miroslav Ilavský, podľa ktorého len súd potvrdil pripomienky a názory viacerých odborníkov k nedostatkom zákona.

„V súčasnej dobe celosvetová spoločnosť čelí snahám vlád i globálnych firiem o väčší zásah do nášho súkromia. O to viac je nevyhnutné zabrániť takýmto snahám a chrániť právo na súkromie ľudí. Preto určite vítam aj uvedenú snahu odborníkov poukázať na túto skutočnosť v iniciatíve Contact Tracing Joint Statement," zhodnotil.

„Mne osobne prídu snahy o vývoj akýchkoľvek sledovacích aplikácií, tak ako je to navrhnuté a realizované u nás, úplne scestné a zbytočné. Ak má byť účel aplikácie na monitorovanie pohybu nakazených osôb presná identifikácia potenciálne ohrozených osôb, s ktorými boli v kontakte, navrhnuté riešenie je také nepresné, že to jednoducho nebude možné a je veľmi diskutabilné, či takáto aplikácia splní požadovaný cieľ. Takisto si neviem predstaviť, že by občania dobrovoľne hromadne poskytovali na takéto sledovanie súhlas, ja im to rozhodne neodporúčam a takýto súhlas by som neposkytol," zdôraznil Ilavský.